

PATRICK LEMOINE

MISTERUL
PLACEBO

LE MYSTÈRE DU PLACEBO

Patrick Lemoine

Copyright © ODILE JACOB, 1996, 2006

MISTERUL PLACEBO

Patrick Lemoine

Copyright © 2013 Editura ALL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LEMOINE, PATRICK

Misterul Placebo / Patrick Lemoine ; trad. : Oana
Ion. – București : Editura ALL, 2013
ISBN 978-606-587-061-1

I. Ion, Oana (trad.)

615

Toate drepturile rezervate Editurii ALL.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii ALL.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without
the written permission of ALL, is strictly prohibited.

Copyright © 2013 by ALL.

Editura ALL : Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel. : 021 402 26 00
Fax : 021 402 26 10

Distribuție : Tel. : 021 402 26 30 ; 021 402 26 33

Comenzi : comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare : Bianca Vasilescu

Tehnoredactare : Liviu Stoica

Corectură : Martin Zick

Design copertă : Alexandru Novac

PATRICK LEMOINE

MISTERUL PLACEBO

Traducere din limba franceză de
Oana Ion

ALL

PENTRU CLAUDIE

Mulțumesc în primul rând doctorului Bernard Lachaux,
psihiatru și șef de secție la spitalul Saint-Jean-de-Dieu.

Probabil că această carte nu ar fi văzut lumina zilei
dacă nu ar fi existat toate după-amiezile noastre
de discuții pasionale, vechea noastră complicitate și,
mai ales, prietenia noastră profundă.

Așadar, Bernard, îți mulțumesc pentru gândurile,
sfaturile și remarcile tale, cât și pentru munca
începută împreună acum câțiva ani.

Le mulțumesc în egală măsură și lui Chloé, Hélène
și André, Alain Amar, Jean-Jacques Aulas, Michel Auzet,
Marie-Lorraine Colas, Jean-Luc Fidel, Jacqueline Julien,
secretarele de la CCPPRB (A, B) din Lyon.

„De aceea trebuie să deschidem cartea și să cântă-
rim cu grijă ceea ce este spus în ea, atunci veți ști
că medicamentul conținut de ea are cu totul altă
valoare decât ceea ce ne promitea ambalajul...”

François Rablais,
Gargantua

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Datoria sa de loctiitor îl chema la un tur de vizite obișnuite. Bolnava căreia trebuia să-i recolteze sânge era în vârstă, obeză și diabetică. Venele bătrâne se înfășurau, trosneau și scăpau de împunsătură. A trebuit să reia procesul de mai multe ori. Vânățiile înfloreau atât de mult încât nu mai îndrăznea să se uite la brațele ei rănite. S-a întors îngrijorat acasă. La diabetici, rănilile nu se cicatrizează bine. Cea mai mică zgaibă capătă alura unei catastrofe și îi trebuie luni să dispară. În ziua următoare s-a întors la bătrână.

În acea zi, certitudinile sale științifice s-au clătinat. Brațele erau intacte: fără edem sau colorare suspectă. Nu erau vizibile decât numeroasele zgârieturi. O asemenea cicatrizare la o dibetică obeză era de-a dreptul erezie, interzisă de Facultate! Cu riscul de a-și pierde demnitatea, a pus întrebări. După multe ezitări, ea a mărturisit într-un final: avea Darul. În altă parte, acest gen de informație l-ar fi făcut să zâmbească. Dar acolo, în această încăpere mare și simplă, lângă această bătrână atât de blândă, a rămas mut.

Prin urmare, o mai vizita, ocazional, așa, fără motiv. Și apoi, în ultima zi, când și-a luat rămas-bun, ea l-a întrebat din senin dacă acceptă să i se încredințeze secretul. Greu de învinovățit pentru asta, a plecat visător, cu Darul în buzunar, mâzgălit în grabă pe o bucățică dintr-o rețetă.

Într-o seară, la o petrecere, o invitată drăguță și-a ars mâna într-o busculadă în care s-a răsturnat grătarul. Nimic grav, o roșeață, apoi o bășică. Nu a știut niciodată cu adevărat ce gânduri i-au trecut prin cap. Fără să creadă măcar, a scos pe furiș bucățica de hârtie care zăcea de multă vreme în portofel. Voia doar să vadă, ca

într-un rece demers științific. Câteva momente mai târziu, tânăra a spus că are o impresie ciudată, ca și cum i s-ar fi pus cuburi de gheață pe mână. Durerea dispăruse. La fel și roșeața.

Tot nu credea în asta. Ca dovadă, nu a putut să învețe faimoasele incantații, cele cinci rânduri într-un dialect și cele câteva gesturi simple. Nicio legătură. Niciodată, dar niciodată, nu le-ar fi folosit într-un context medical. Însă, atunci când copiii sau prietenii săi se lovesc sau se ard, după ce se roagă puțin, își îngăduie să scoată bucăți de hârtie din vechiul său portofel.

INTRODUCERE

Toți medicii, zic eu, și toți bolnavii cred în și – câteodată – se pretează la practici ciudate. Chiar și azi, medicina oficială alunecă pe tărâmul magiei. El îi fură clienții pe care îi recuperează medical luându-și alura de seriozitate, de respectabilitate, pe care o conferă un titlu universitar și o confirmare ordinară.

Din discreție, numele sunt schimbate, manevrele ascunse, formule expuse, dar iraționalul funcționează bine. Atunci, pe punctul de a scrie o operă sacrilegiu, o carte interzisă care ar dezvălui secrete bine păzite, amețeala pune stăpânire pe autor. Este mare tentația de a întinde o capcană. O carte care ar părea o operă onestă, respectabilă, într-un cuvânt, normală. Dar o carte care nu ar conține nimic. Un text compus din litere și din semne fără sens, goale, fără substanță și materie, cu ilustrații neutre, fără relief, fără contururi și fără culori. Delir inutil al unui psihiatru în lipsă de subiecte? Și totuși, ce face altfel, acest medic învăluit de solemnitate care, după un ceremonial ritual, câteodată îndelung, numit „consultație“, redactează un document numit rețetă, menționând un medicament atât de des inactiv după normele farmacologiei, un comprimat inert, o capsulă de gelatină pe care un acolit patentat, farmacistul, se grăbește să o livreze?

Acest nimic, această iluzie de medicament, poartă un nume. Este „placebo“. Însă această substanță dezgolită pe de-a întregul de principii active se arată câteodată extrem de eficientă. Se arată a fi capabilă să mute munți de patologii, să răstoarne dogme terapeutice, să-i descumpănească și pe cei mai raționali dintre noi, cu o gândire carteziană. Placeboul este ceea ce ne face să ne îndoim de medici, dar în același timp constituie grandoarea artei lor. În

zilele noastre este ultimul semn, ultima parte irațională a medicinei. Partea diavolului?

Atunci, fără prejudecăți sau partizanate, atât cu rigoare, cât și cu pasiune, să abordăm medicina și ambiguitatea sa. Spitalul a devenit teatrul exploatărilor tehnologice, unde informatica se întrece cu biologia moleculară, microchirurgia cu camera cu pozitroni. Să-i lăsăm pe acești slujitori să viseze la vindecări sofisticate și să ne mutăm interesul spre realitatea cotidiană a îngrijirii. Placeboul este la răscrucea acestor căi. El reprezintă punctul nodal al terapeuticii, între farmacologie, psihoterapie și magie, între știință și irațional.

După exemplul domnului Jourdain, medicina occidentală practică placebo-terapia fără să o știe. Sau, mai degrabă, fără să vrea să o știe. În ochii publicului, ceea ce fundamentează în definitiv valoarea medicinei este capacitatea sa de a vindeca sau măcar de a ameliora. Dacă medicina ar consta, pur și simplu, în adunarea simptomelor cu scopul de a deduce în mod automat un tratament, ar fi suficient să se instaleze în farmacii sisteme informatice puternice, comparabile cu automatele de bilete din sălile garilor. Bolnavii și-ar introduce singuri simptomele în automatul care le-ar livra fără risc de eroare cel mai adaptat tratament pentru ei; un robot pilotat de către calculator ar merge apoi să caute produsele menționate pe rafturile laboratorului din farmacie. Un astfel de program nu ar avea nimic aberant pe planul realizării sale, orice informatician cu ceva talent ar putea să-l realizeze. Ar fi avantajos pentru conturile Asigurărilor sociale? Nu este sigur. Ce anume cere cu prioritate un bolnav de la medicul său? Contrar a ceea ce am putea crede, primele răspunsuri nu sunt „știință” și „notorietate”, ci „gentilețe” și „disponibilitate”. Timpul dedicat unei consultații este probabil una dintre principalele revendicări ale publicului, și acest aspect a fost perfect înțeles de către cei care dețin sectoarele II și III¹, care își justifică onorariile mai ridicate printr-un timp de consultație mai mare.

¹ În Franța serviciile medicale sunt împărțite în sectoare. Sectorul I presupune tarife fixe, în timp ce sectoarele II și III practică onorarii stabilite de fiecare medic în parte.

Conform unor anchete de opinie, un pacient caută la medicul său capacitatea sa de a fi binevoitor, de a înțelege, de a liniști, de a stabili o legătură, într-un cuvânt, de a fi empatic. Nu trebuie pus la îndoială faptul că puterea misterioasă a reacțiilor interumane operează în relația terapeutică, ea acționează asupra eficacității unui tratament și intervine în cursul procesului de vindecare. Cu putere câteodată. Cum s-ar putea explica altfel diferența constatată adesea între efectul terapeutic previzibil conform datelor stricte ale farmacologiei și efectul observat în practica de zi cu zi? Dacă nu există niciodată o potrivire perfectă între rezultatele obținute în condiții experimentale pe animal sau pacient voluntar și cele pe care practicienii le observă în fiecare zi în cabinetul lor nu este din cauză că în tratament intervin alți factori, factori mai subiectivi – extrafarmacologici, ca să spunem tot – rezultați din întâlnirea, fericită sau nu, a două subiectivități, unite într-o luptă comună împotriva maladiei?

Acest ceva, care se adună sau se scade din „adevărată” acțiune farmacologică a unui medicament autentic activ, a primit în medicină numele „efect placebo”. Orice tratament, indiferent de boală, ar putea să fie însoțit parțial de efectul placebo, mai mult sau mai puțin, în funcție de legătura stabilită cu medicul. O terapie împotriva durerii, a febrei, a anxietății, a insomniei, a hipertensiunii arteriale, chiar a cancerului, va prezenta modificarea efectului său în funcție de contextul emoțional al prescrierii.

Excepțiile sunt rare, poate în cursul anumitor come profunde, în anumite infecții bine definite. S-a arătat chiar că efectul placebo se găsește în mai mică sau mai mare măsură la copil sau la animalul domestic. În final, la orice tratament administrat pentru un diagnostic corect se poate constata o creștere a eficacității atunci când prescrierea se face într-un cadru liniștitor. Existența și puterea fenomenului nu ridică semne de întrebare pentru cine este rezonabil și onest, dar explicațiile științifice propuse sunt și azi învăluite în ceață.

Dacă orice act terapeutic poate fi modificat de efectul placebo, câteodată în proporții considerabile, diferența banală și fundamentală care separă acțiunea predictibilă a unui tratament și efectul său

real este cel mai adesea disprețuită sau negată. Aproape niciodată nu este cultivat în mod conștient în medicina oficială. Și este într-adevăr păcat. Din acest moment apar o serie de întrebări. Este atât de umilitor pentru un medic să recunoască faptul că „bunul” său tratament fizic sau chimic a acționat, cel puțin în parte, datorită rațiunilor psihologice? Este într-adevăr dezonorant pentru un pacient să-și dea seama că vindecarea nu este în întregime legată de acțiunea farmacologică a medicamentului, ci ține, de asemenea, de încrederea pe care o are în medicul său? Este oare efectul placebo, care reprezintă acest mic plus, cel ce împiedică pentru totdeauna medicul să devină un robot sofisticat, distribuitor automat al tratamentelor supra-adaptate? Și totuși, efectul placebo este cel care face distincția între om și cobai, rol pe care totuși îl are.

Nu este vorba, bineînțeles, despre a pleda pentru o reîntoarcere la incantație, o regresie către o pseudosacralizare a medicinei. Este vorba, pur și simplu, despre a admite că nu totul este măsurabil, că anumite rezultate scapă științei, că medicii și bolnavii lor au, câteodată, grație lui Dumnezeu, comportamente, atitudini care nu sunt în totalitate dictate de rigoarea farmacologică, ci mai ales de speranța de a trezi forțele interioare de vindecare ce se presupune că se află în fiecare dintre noi. Poate medicina modernă să se pretindă în mod autentic științific și perfect etică, din moment ce consumă timpul alocat pentru a minimiza efectul placebo, înregistrând în același timp rezultatele flatante ale terapiei?

Altădată, medicina accepta deschis să se sprijine pe un trepid făcut din magie, partea divină, din psihologie, partea umană, și din îngrijiri somatice, partea animală. Cu timpul, magia, în întregime, și psihologia, aproape în întregime, au dispărut în fața unui materialism reductor provenit dintr-un pozitivism triumfal. Psihologia a revenit prin fereastra psihanalizei, apoi prin comportamentalism. Magia pare că a fost lăsată pe mâna vindecătorilor și a șarlatanilor. Aparent, medicina occidentală nu mai face sacrificii decât pentru zeul Știință. Doar o operație frumoasă și un antibiotic precis sunt demne de elogii. Să triumfe în altă parte practicile mai puțin științifice! Acest „în altă parte” este exact locul unde

chiar adevărata medicină este ezitantă. Vom ajunge într-o zi să distingem ceea ce este autentic de ceea ce nu este!

Și totuși! Deci, ce face un medic atunci când o boală nu are tratament eficace sau când este benignă, funcțională, nefiind nevoie de bisturiu, de antibiotic sau de cortizon? Când, prins în capcana limitelor științei sale, nu știe, dar se preface că știe? Când se învâluie în mister și prescrie ilizibil medicamente cu nume de incantații, cu eficacitate nedovedită, dezvăluind prin aceasta visul secret și puțin științific care îl domină, acela de a nega boala și moartea? Când blufează și acest lucru funcționează? Pentru că funcționează! Produsele tonice fortifică, flebotonicele tonifică picioarele, mai ales pe cele ale doamnelor, vasodilatatoarele îmbunătățesc memoria. Pentru puțin timp, nu prea mult, suficient cât să nu se piardă curajul. Cel care nu a prescris niciodată – sau nu a înghițit – magneziu, aminoacizi, preparate hepatotrope, apă minerală foarte pură, să arunce prima capsulă.

Deci, nu este unul dintre cele mai mici paradoxuri să vezi cum medicina modernă refuză să exploateze cum se cuvine puterea efectului placebo, dar acceptă să recurgă la practici a căror eficacitate științifică este cel puțin îndoielnică și consimte să prescrie produse farmacologice inerte, placebouri pure sau impure. De ce să privilegiezi, în cel mai mare secret, evident, placebo-ul în raport cu efectul său? Alegerea poate să surprindă. Efectul placebo este ceea ce se adaugă sau se scade din efectul farmaceutic al unui medicament activ; placebo-ul este o substanță inactivă prescrisă într-un context terapeutic. În timp ce medicii ar trebui să se bazeze mai mult pe primul, se pare că pe cel de-al doilea îl favorizează în mod discret. Dar este corect că profită de încrederea pacienților și prescriu pe post de medicament produse total inactive? Este legitim să oferi un produs farmaceutic inert, cu acțiune mai mult sau mai puțin dovedită, promițând că va fi eficient? Nu ar trebui, mai degrabă, în numele științei și al moralei, să fie proscrisă o astfel de utilizare care apropie în mod periculos un medic de un șarlatan?

Azi, medicina utilizează în mod selectiv iluzia. În fond, nu este timpul să îndepărtăm misterul, în interesul tuturor, al pacienților

în primul rând, care au dreptul să știe ce se întâmplă în culise, dar și în al medicilor, care, trăind în obscuritate și în minciună, riscă să-și piardă sufletul? Studiarea placeboului și a corolarului său, efectul placebo, permite această actualizare a fundamentelor prescrierii și, în sens mai larg, a practicii medicale în Occident, în acest sfârșit de secol al XX-lea.

1

AFACEREA PLACEBO

Dacă obiectul acestei lucrări este încercarea de a dezvălui a ceea ce aparține surprizei în practica sau în comportamentul medicilor și al bolnavilor, dacă este vorba despre a pune în lumină elementul neașteptat din rezultatele tratamentelor totuși perfect ortodoxe, acest lucru nu implică o atitudine de beatitudine sau una credulă, potrivită pentru a înghiți fără discuție ansamblul fenomenelor aparent iraționale în medicină. Cititorul ar putea de altfel să se întrebe pe bună dreptate nu doar dacă fenomenul placebo există, ci și dacă importanța sa este atât de mare încât să justifice existența unei întregi lucrări. Faptele există.

BIZAR, BIZAR...

În timpul unei suite de cezariene în Charolais, un veterinar mi-a spus că într-o anumită fermă, unde atmosfera era destul de tensionată din cauza unor probleme (divorț, vânzarea viitoare a bunurilor), cezarienele se realizau prost de ceva vreme. Animalele, care se operează în mod normal din picioare, sub anestezie locală, se agi-tau, se răneau câteodată. Soluția pe care am aplicat-o era cel puțin neobișnuită, deoarece consta în a instala o masă de joc în staul și în a cere îngrijitorilor de la fermă să „bată ușor în carton“, în mijlocul animalelor, astfel încât vacile să regăsească o anumită serenitate, dacă acest termen pare cumva potrivit în materie de bovine. În ferma următoare, în schimb, nu existau probleme domestice, afacerile mergeau bine, cuplul de fermieri era stabil și armonios: vacile rumegau liniștit în timp ce li se inciza uterul. Alt exemplu extras

din practica veterinară: ce face un fermier dacă anumite vițele refuză să dea lapte în timpul primelor încercări? Le injectează oxitocină, hormonul care declanșează expulzarea lichidului. După două sau trei injecții, este suficient doar să înțepi ușor animalul cu vârful unui ac pentru a obține un rezultat identic. Importanța psihologiei mediului și a condiționării la rumegătoare?

Să părăsim ferma și să mergem în casă. Ce constatăm? Că animalele domestice se arată aparent sensibile, tot prin intermediul stăpânilor. Veterinarii, mai ales în practica pe câini, știu foarte bine că eczema câinelui este adesea ameliorată prin medicamente cu adevărat neutre ca acțiune, începând din momentul în care proprietarii participă la tratament, sunt liniștiți și, dintr-odată, își schimbă atitudinea. De altfel, același lucru se întâmplă și la sugari. Când un bebeluș plânge noaptea și nu doarme, este bine cunoscut că cel mai eficient este să se prescrie un somnifer sau un tranchilizant părinților. Aceștia, înșeninați din nou, nu vor mai transmite angosta lor copilului, care va putea – în sfârșit – să doarmă și să îi lase să doarmă.

Nici adulții cu o sănătate bună nu scapă de acțiunea pe care o are placebo. Începând cu anul 1961, Pierre Pichot a studiat efectele placebo la subiecții sănătoși, care nu prezentau, prin definiție, niciun simptom. Un comprimat perfect inofensiv de lactoză a fost administrat unor studenți la medicină, fără niciun comentariu asupra eventualelor efecte. Ziua următoare, prin intermediul unui chestionar, au fost întrebați ce au simțit. Trei categorii de simptome au fost explorate: fizice, intelectuale și timice (umorale). În fiecare dintre cele trei categorii, între 15 și 25% dintre subiecți au observat o schimbare, jumătate dintre ei în sensul unei ameliorări, cealaltă jumătate în sensul unei agravări. Domnul de La Palisse a concluzionat greșit că, dacă acești subiecți erau perfect sănătoși, aceasta însemna că nu erau bolnavi, nici fizic, nici mental. De fapt, doctorul Knock avea dreptate: „Orice persoană sănătoasă este un bolnav care se ignoră pe sine.“ În aceste condiții particulare, un produs inert poate provoca un adevărat tur de forță: ameliorarea sănătății cuiva care nu se plângea totuși de nimic!

Tot la subiecții sănătoși, un studiu al lui Reed a pus în lumină importanța stării de spirit, respectiv a amorului propriu, în dezvoltarea unui efect placebo. Într-o primă parte a experienței, doi subiecți, A și B, au fost așezați împreună într-un spațiu semiobscur unde se presupunea că vor participa la niște „experimentări misterioase“. Domnul A a primit o sută de micrograme de LSD (drog halucinogen) *per os*, în timp ce domnul B a primit un placebo. Niciunul dintre ei nu cunoștea natura substanței luate. În decursul orelor care au urmat, cei doi subiecți au prezentat semnele din seria psihotică caracteristică drogurilor. Li s-a explicat celor doi subiecți ce este o reacție psihotică sub influența placebo. A doua oară, rolurile au fost inversate, fără ca cei doi pacienți să fie avertizați în acest sens: domnul A a primit de această dată placebo și domnul B o sută de micrograme de LSD. Niciunul nu a prezentat cel mai mic semn psihotic. A păstra aparențele unul în fața celuilalt, făcând pe clovnul sub efectul placebo, s-a dovedit o motivare suficientă pentru a anihila în totalitate efectul unui drog atât de puternic ca LSD-ul!

MISTERIOSUL EFECT PLACEBO

Într-un spirit de simplificare deliberat caricaturală, pare corect să se regrepeze sub numele de „efect placebo“ ansamblul acestor rezultate subsidiare, care vin să intensifice, câteodată să diminueze, efectul așteptat în mod normal al tratamentului, și pe care îl putem considera ca fiind extrafarmaceutic. Orice ar crede majoritatea publicului și a medicilor, cei în cauză nu sunt numai istericii, oamenii naivi, idioții, subiecții „funcționali“ și alți bolnavi imaginari. Efectul placebo este precum camera ascunsă din emisiunile de gen, de care nimeni nu poate pretinde că se poate feri.

Anxietatea, depresia, atacul de panică, sindromul premenstrual, durerile canceroase, postoperatorii, migrena, rinita alergică (febra fânului), tusea, răceala, tuberculoza și chiar creșterea tumorală, toate aceste maladii au fost studiate de altfel din punctul de vedere al placebo și al efectelor sale. Eficacitatea medie a placeboului s-ar situa în medie în jurul a 30%.

Această dată statistică nu are deloc semnificație, deoarece efectul placebo-lui variază în funcție de mai mulți factori: simptom țintă, prezentarea placeboului, personalitatea celui care îl prescrie și a bolnavului etc. În plus, această discuție despre cifre depinde mult de concepția pe care o avem în legătură cu efectul placebo. Din punctul de vedere al farmacologului, care tinde prin vocație să rețină în mod esențial datele provenite din studii bine controlate, și care, pe cât posibil, încearcă să izoleze un singur parametru, cifrele, fără îndoială, ar fi în mod sensibil mai scăzute, deoarece tot ceea ce se va studia va fi obținut într-o situație total artificială, în care subiectul experienței care știe că se caută un efect placebo va avea tendința să-l minimizeze, tot din dorința de a păstra aparențele, de a nu părea isteric sau imbecil.¹ Din punctul de vedere al clinicianului care ia în considerare, într-o modalitate pragmatică, tot ceea ce poate modifica acțiunea „normală” a unui medicament, în afara situațiilor experimentale, este probabil ca efectul placebo obținut ușor să depășească cu mult cifrele.

Efectul placebo acționează, bineînțeles, pe semnele resimțite, dar la fel de bine este posibil să fie măsurat în funcție de parametri obiectivi, cum ar fi aciditatea gastrică, diametrul pupilar, nivelul lipoproteinelor, al globulelor albe (eozinofile, limfocite), al electroliților, al corticoizilor, al glucozei, al colesterolului conținut în sânge sau chiar tensiunea arterială. Contrar unei răspândite idei, dacă

¹ Vom putea mereu argumenta că testarea „dublu orb” este concepută întocmai pentru a elimina acest tip de subterfugiu. Testarea „dublu orb” este de fapt o tehnică experimentală care creează condițiile necesare pentru ca nici medicul, nici pacientul să nu cunoască natura a ceea ce este prescris: produs studiat, placebo sau produs de referință. Obiectivul nu este să se elimine partea de subiectivitate a efectului placebo, ci să poată fi comparabil în diferitele grupuri studiate. Problema este că efectul placebo obținut în astfel de circumstanțe nu este în niciun caz superpozabil celui care este observat în practica de zi cu zi. Testul „dublu orb” nu poate fi comparat decât cu un test „dublu orb”, și rezultatele nu pot fi extrapolate unei practici normale. De unde și frecvența nepotrivire între dosarele oficiale depuse la minister în vederea obținerii unei autorizații de intrare pe piață și observațiile practicienilor. Din păcate, aceștia din urmă nu au aproape deloc un cuvânt de spus în această privință.

este obiectiv și măsurabil, un semn este inaccesibil unei acțiuni psihologice. Știm, de exemplu, că valoarea colesterolului, în afara numeroșilor factori genetici, alimentari sau sociali, poate varia în funcție de poziția pacientului (culcat sau în picioare), dar și de contextul emoțional al prelevării. Probabil că numeroase tratamente hipocolesterolemiante ar putea fi evitate dacă recoltarea de sânge ar fi efectuată în condiții corecte, pentru că faptul de a sta în poziție orizontală 30 de minute și de a suporta o prelevare în această poziție poate face ca cifrele să scadă cu până la 30%.

Ca din întâmplare, aceste 30 de procente de influență emoțională reprezintă exact scorul mediu de eficacitate a placeboului. Ne putem imagina cu ușurință concluziile unui studiu deschis efectuat pe un hipocolesterolemiant X: la început, pacienții care nu sunt obișnuiți cu condițiile de recoltare de sânge și cu asistenta medicală, așteaptă cu anxietate, și în picioare, să sune clopoțelul. Pe măsură ce studiul avansează, se creează cele mai calde legături și aceiași pacienți își așteaptă vizitatoarele de acum înainte liniștiți, cel mai adesea așezați sau chiar întinși. Astfel, sunt reunite toate condițiile proprii pentru a face ca valoarea colesterolului subiecților să scadă, fără ca medicamentul să aibă vreun efect. Dar, pentru a spune adevărul, pentru ce am avea un astfel de studiu dacă nu pentru a confirma vechi observații? Observații foarte vechi...

DIN DESCOPERIRE ÎN DESCOPERIRE

În Evanghelia după Ioan, Isus Hristos întâlnește un orb din naștere. Pentru el, care de obicei vindeca, chiar resuscita, prin simpla atingere cu mâinile sau prin invocare, acest episod nu ar fi fost decât rutină, cu atât mai mult cu cât și-a făcut o reputație în oftalmologie, poate chiar mai mult decât în dermatologie. Judecând probabil afecțiunea ca fiind mai gravă, deoarece era congenitală, el folosește în această circumstanță o tehnică puțin diferită: „Acestea fiind spuse, el scuipe pe pământ, făcu noroi cu saliva sa, o puse pe ochii orbului și spuse: «Mergi și spală-ți ochii cu apă din balta de la Siloe...» Orbul se duce, se spală: când se întoarce, vedea clar.